

### Damien Hirsts schitterende scheepswrak

(1) Damien Hirst toont in Venetië een van de mooiste tentoonstellingen die je je kunt voorstellen. Een beeldenpandemonium is het, vol fantasie en kleur en technische virtuositeit en ambitie – en die schoonheid blijkt een ongelofelijke hoeveelheid agressie op te roepen. Zo vond de Engelse krant *The Telegraph* de tentoonstelling een *spectacular failure*<sup>1)</sup> waarmee Hirsts carrière ongetwijfeld schipbreuk zou lijden. (“Ugh.”) *The Times* vond dat de hele expositie maar in zee moest worden gedonderd. En ook op Facebook regende het boosheid. De term ‘populisme’ viel, niet één keer, maar vaak, en dat is binnen het huidige politieke klimaat het ergste verwijt dat een kunstenaar kan treffen.

(2) De tentoonstelling *Treasures from the Wreck of the Unbelievable* toont in twee Venetiaanse musea 189 nieuwe beelden en tekeningen die Damien Hirst en zijn studio de afgelopen tien jaar hebben gemaakt. Die werken worden verbonden door een verhaal. Meteen bij de ingang van de expositie staat te lezen dat in 2008, in de Indische Oceaan voor de kust van de oude handelsstad Azania, het wrak werd gevonden van een schip, de Apistos, dat ergens in de eerste eeuw was vergaan. Het Apistos-verhaal is natuurlijk kolder. Maar toch heeft Hirst zich veel moeite getroost om het geloofwaardig te maken. Het opmerkelijkste, in dit opzicht, zijn de vele films en foto’s (in lichtbakken) die laten zien hoe een groot aantal van de werken in de tentoonstelling daadwerkelijk vanaf de zeebodem

omhoog wordt getakeld – ze hebben daar dus ooit, even echt gelegen.

(3) Dat betekent dus dat Hirst bereid is geweest om louter voor een conceptueel meta-idee tientallen bronzen beelden op de zeebodem af te zinken en ze vervolgens (meteen?) weer omhoog te takelen. Ook in de teksten bij de afzonderlijke werken trekt Hirst een enorm blik met mythische en historische figuren open die op allerlei manieren met de beelden te maken hebben. Opnieuw is het vast voor een groot deel verzonnen, maar de uitwerking is voor hedendaagse kunst zo verregaand, ongekend en idioot dat je onwillekeurig respect krijgt voor Hirsts perfectionisme – en dat is precies de bedoeling.

(4) Met *Treasures* probeert Hirst een fantastische schijnwereld maximale geloofwaardigheid te geven – je zou aan Ovidius’ *Metamorfosen*<sup>2)</sup> kunnen denken, maar evengoed aan Disneyland of aan de Efteling. Een wereld vol verwondering en vermaak, gemaakt om ons af te leiden van de harde werkelijkheid, onder te dompelen in fantasie en kleur en bekende emoties, een bijna kleverige vorm van schoonheid. Wat we normaal kitsch noemen.

(5) Maar is dat het ook? Laat ik maar eerlijk toegeven: ik twijfel. Dat komt allereerst door de pavlovreactie<sup>3)</sup> die Hirst bij veel kunstliefhebbers oproept (en waar hij overigens zelf van harte aan meewerkt): Hirst is de proleet van de hedendaagse kunst, die een schedel beplakt met diamanten

85 (verkoopwaarde 50 miljoen pond) en in 2008 in één keer 244 werken direct uit zijn atelier liet veilen om zo 111 miljoen pond op te strijken.

**(6)** Maar wie Hirst louter als een patser wegzet, vergeet dat hij door die enorme bedragen ook een kwestie aansnijdt die in de kunst steeds belangrijker wordt: op welke manier vertegenwoordigt kunst een waarde?

90 Wie bepaalt dat? Het zou zomaar kunnen dat Hirst daar in *Treasures* (let op die titel) een interessant antwoord op formuleert, alleen moeten we daarvoor iets doen wat in de hedendaagse kunstwereld vrij ongebruikelijk is: hem inhoudelijk serieus nemen. Ja, dat is even slikken.

**(7)** Toch zijn daar wel redenen voor. Door het verhaal van het scheepswrak geeft Hirst zichzelf de mogelijkheid op de tentoonstelling verschillende soorten esthetiek voorbij te laten komen. Bijna perfect nage-  
110 maakte klassieke beelden zitten er-tussen, maar ook soortgelijke beelden overwoekerd door 'koraal' en klassiek uitziende beelden die opvallend veel lijken op Kate Moss<sup>4)</sup> of Hirst zelf – waarmee Hirst je nadrukkelijk de vraag voorlegt waarom de ene stijl eigenlijk mooier of beter zou zijn dan de andere.

**(8)** Of neem een gekoesterd begrip als authenticiteit. Waarom accepteren we al eeuwen dat kunstenaars uit de renaissance de stijlmiddelen van de Grieken en Romeinen ongeneerd kopieerden, maar mag je  
125 datzelfde mechanisme als hedendaagse kunstenaar niet gebruiken? Hirst voert zulke vragen wellustig, tot in het absurde, door: kijk, daar staat Quetzalcoatl, de Azteekse slangengod, helemaal in goud, of is het een  
130 *Transformer*<sup>5)</sup>? (Let op die naam.) En

kijk, Goofy, in brons, helemaal bedekt met 'koraal'. En hoe zien we eigenlijk dat die perfect verweerde  
135 potten en ringen en zwaarden in die vitrine niet 'echt' zijn? Welke tijd, welke cultuur, oosters of westers, jong of oud, is hier eigenlijk dominant? Waar baseren we onze voorkeur eigenlijk op? Op smaak? Op geschiedenis? Of op geld?

**(9)** Daar raakt Hirst een gevoelige snaar. Sinds enkele jaren is de hedendaagse westerse kunstwereld  
145 in de ban geraakt van het besef dat 'we' wel heel lang op onszelf gericht zijn geweest. Of beter: dat we kunst te lang, te stug hebben beoordeeld vanuit de eigen westerse traditie. Dat moet veranderen, vinden veel mensen, er moet meer oog komen voor kunst uit andere culturen. Alleen: daarbij dringt maar heel langzaam het besef door dat onze conceptuele  
155 traditie<sup>6)</sup> een tweekoppig monster is. **(10)** Allereerst beseffen 'we' nauwelijks dat de conceptuele traditie in de wereld zoveel invloed heeft verworven omdat ze werd gesteund door een macht die ook economisch en politiek mondiaal de dienst uitmaakte. En tegelijk heeft die conceptuele traditie onze smaak zo vernauwd dat 'we' nauwelijks meer beseffen dat ze  
165 er in niet-westerse landen vaak een heel andere smaak op nahouden – sterker nog: dat in de hele wereld, behalve het vooruitstrevende Westen, begrippen als ambacht, schoonheid en traditie in de kunst  
170 nog heel belangrijk zijn. Die landen worden nu rijker, en machtiger. Hun esthetiek wordt invloedrijker.

**(11)** Hoe confronterend het ook lijkt: deze *Treasures*, met hun complexe kluts van schoonheden, sluit perfect aan op die mondiale smaakverandering. Hirst geeft de aandacht voor

traditie, voor schoonheid, voor  
180 ambacht een nieuwe lading – en is  
het dan niet ironisch dat juist de  
westerse, progressieve  
kunstliefhebber die vindt dat we open  
moeten staan voor andere culturen  
185 deze tentoonstelling verschrikkelijk  
zal vinden? Sterker nog: hoe langer  
je hier rondloopt, hoe dwingender het  
besef wordt dat iedereen Hirsts werk  
mooi vindt, op een kleine elite  
190 westerse groep progressieve  
kunstliefhebbers na.

(12) Hirst laat zien dat het conceptuele  
westerse schoonheidsideaal  
nog maar heel kort meegaat en een  
195 beperkte reikwijdte heeft. Ik ben er-  
van overtuigd dat hij zijn gelijk niet  
alleen gaat beweren, hij gaat het ook  
bewijzen: je kunt er vergif op inne-  
men dat een groot deel van deze  
200 werken de komende jaren gaat op-  
duiken in al die nieuwe musea die  
worden gebouwd in Qatar, Dubai,

India, Rusland. Zo bekeken is Hirsts  
*Treasures* zomaar een artistiek  
205 statement van jewelste: een groot,  
verleidelijk, gecompliceerd statement  
over een veranderend schoonheids-  
ideaal in een veranderende wereld.  
(13) Natuurlijk, het valt niet mee om  
210 Damien Hirst ineens te beschouwen  
als een serieuze cultuurcriticus. Het  
aura van poenerigheid en patserig-  
heid is hardnekkig. Maar zijn  
*Treasures* zouden heel goed een  
215 harde les kunnen zijn over de wester-  
se culturele dominantie: wie echt wil  
openstaan voor andere culturen, zal  
steeds vaker iets moeten slikken wat  
hij niet lekker vindt. Wen er maar  
220 aan. Dat veel westerse kunstliefheb-  
bers Hirsts beelden kitsch vinden,  
daar is niks mis mee, maar het kan  
geen kwaad als we óók beseffen dat  
dit oordeel mondiaal vermoedelijk  
225 niet breed gedragen zal worden. En  
misschien wel nooit breed is gedeeld.

naar: Hans den Hartog Jager  
uit: NRC Handelsblad, 12 april 2017

Hans den Hartog Jager (1968) studeerde Nederlands en kunstgeschiedenis en  
werkt vanaf 1991 als journalist.

noot 1 *spectacular failure*: een spectaculaire mislukking

noot 2 *Metamorfosen* is een boek van Ovidius over de schepping van de wereld. Niets blijft  
en niets vergaat, zo is de grondgedachte van *Metamorfosen*.

noot 3 pavlovreactie: een reactie die, eenmaal aangeleerd, automatisch optreedt

noot 4 Kate Moss is een bekend fotomodel.

noot 5 *Transformer*: een robot uit een televisie- en filmserie die kan transformeren in een  
voertuig of een dier

noot 6 conceptuele traditie: vanaf de jaren zeventig van de twintigste eeuw stond in veel  
westerse kunst de opvatting centraal dat het idee achter een kunstwerk minstens  
even belangrijk is als het kunstwerk zelf

## Tekst 2 Damien Hirsts schitterende scheepwrak

---

Tekst 2 kan door middel van onderstaande kopjes in vijf delen worden onderverdeeld:

deel 1: Inleiding

deel 2: Beschrijving

deel 3: Interpretatie

deel 4: Eindoordeel

deel 5: Slot

1p 11 Bij welke alinea begint deel 3, 'Interpretatie'?

1p 12 Bij welke alinea begint deel 4, 'Eindoordeel'?

Een woordspeling is een woordcombinatie waarmee een schrijver een komisch of retorisch effect nastreeft. In alinea 1 van tekst 2 kunnen twee zinnen als een woordspeling worden opvat.

3p 13 Citeer de twee zinnen die als woordspeling kunnen worden opgevat en leg uit waarom deze zinnen als woordspeling kunnen worden opgevat. Maak voor je antwoord gebruik van informatie uit alinea 1 en 2.

"Het Apistos-verhaal is natuurlijk kolder." (regels 34-35)

2p 14 Citeer twee zinnen of delen van zinnen waaruit af te leiden is dat het Apistos-verhaal niet waar is, gelet op de informatie in alinea 2 en 3.

"Laat ik maar eerlijk toegeven: ik twijfel." (regels 77-78)

1p 15 Waarover wordt door de ik-figuur getwijfeld?

"Dat komt allereerst door de pavlovreactie die Hirst bij veel kunstliefhebbers oproept (en waar hij overigens zelf van harte aan meewerkt)" (regels 78-82)

1p 16 Wat veroorzaakt de voorgenoemde pavlovreactie bij kunstliefhebbers, gelet op de tekst?

het feit dat Hirst

A eerder bezig lijkt te zijn met geld verdienen dan met het maken van kunst

B met veel duurdere materialen werkt dan gebruikelijk is in de kunstwereld

C niet oprecht open lijkt te staan voor niet-westerse culturen en esthetiek

D slechts verleidelijke en gecompliceerde statements maakt met zijn kunst

In alinea 6, 7 en 8 van tekst 2 wordt het standpunt onderbouwd dat we Hirst serieus moeten nemen.

- 3p 17 Vat de onderbouwing van dit standpunt samen.  
Neem daartoe de nummers van de alinea's over en vul de zin steeds aan.  
Gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 30 woorden.

We moeten Hirst wel serieus nemen want hij stelt vragen over	
alinea 6	
alinea 7	
alinea 8	

- 2p 18 In regel 155 van tekst 2 is er sprake van een "tweekoppig monster".  
Waaruit bestaan die twee koppen van dit monster?  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- 1p 19 Welke factor wordt in tekst 2 genoemd als verklaring voor het ontstaan en in stand blijven van de heersende smaak én voor toekomstige veranderingen daarin?  
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 10 woorden.

In alinea 11 van tekst 2 wordt het ironisch genoemd dat de westerse, progressieve kunstliefhebber de tentoonstelling van Hirst verschrikkelijk zal vinden.

- 2p 20 Leg uit waarom deze reactie ironisch wordt genoemd.  
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 60 woorden.
- 2p 21 Hoe luidt het eindoordeel over Hirsts tentoonstelling *Treasures from the Wreck of the Unbelievable*, gelet op de strekking van tekst 2?  
De tentoonstelling is
- A bewonderenswaardig, omdat Hirst kosten noch moeite heeft gespaard om zijn conceptuele meta-ideeën grootschalig uit te werken.
  - B confronterend, omdat Hirst de West-Europese bezoeker dwingt tot nadenken over zijn eigen beperkte kunstopvattingen.
  - C revolutionair, omdat Hirst met grote ambachtelijkheid en verregaande authenticiteit een nieuwe wereld heeft neergezet.
  - D verrassend, omdat Hirst hiermee meer interesse in de westerse kunstwereld toont dan men tot dusverre van hem gewend is.

---

#### Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.